

[1448, *AlcM*; «lo qui fa *canyigos* y altres gentilezes en lo hort», *OPou, ThPu.*, 42], amb diverses aplicacions especialitzades: «los *canyigos* o andanes dels cucs de seda : tabulata, cannitia; los *canyigos cbics*: parva cannitia», *OPou*, pp. 321, 322; per als usats per deixar-hi assecar diferents collites: «per a estalviar tenia un enginy prodigiós --- les fruites es podrien al *canyis*, els penjolls de panses feien pols de tan querats --- no hi feia res: la fruita havia de durar fins a la collita venidora», «mig rebost --- damunt d'un *canyis* hi havia pomes ---», Puig i Ferrater (*Cercle Màgic*, 19, 281). *Canyissos* sento aplicat a l'exploració de l'arròs a Alberic (1962), i d'un *canyis* de collites ha de venir el nom de l'escriptor *Canyis*, que passa per llaurador de Monòver, on també anoto en el terme la *Casa del Canyissé(r)* (1963). Altrament hi ha una variant, potser semi-mossàrab, *kanis*, aplicada als *kanisos* dels riuars per a la pansa (Gata, 1963); al «cañizo para guardar pan» a Eivissa (PzCabrero), però això es diu *canyissa* a Menorca («les trobà plenes d'oli i sa *canyissa*, plena de pa» (Arx. Ll. Salvador, 199).

Altra cosa és *canyis* usat per Verdager («mes ell com entre brèvoles *canyissos* s'hi obre via», *Atl.* III) no és cap teixit (error en *AlcM*) sinó una planta d'estany, 'Phragmites communis', planta d'estany que he vist a l'Albufera (1962) i als estanyes de Pals (1958), i que anotava PCoromines en els del delta del Llobregat el 1932 («n'hi ha dues classes: *canyis terer*, baix i de grans plomalls de color moradenc, i *canyis del llarg*, més alt i més semblant a la canya»): «per esbravar-se, es va despullar de tota la roba, es llança *canyissos* endins, fins a desembocar en una reguera de la Ricarda i travessà de banda a banda l'estany», Coromines (*Prometeu* x, iv, 181, *O. C.*, 287b12; de nou xi, ii, 188); per semblança de forma amb la tigeta del canyís, 'sargantana petita' a Tortosa (BDC III, 91); *canyissar*; *-ssada*, *-ssat*; *-sser*, *-ssets*, *-ssot*; *acanyissar* [1472, JnEsteve, *LiEleg.*]; *encanyissat*: «al convent dels Caputxins de Sta. Eulària --- dins de son recinte és lo Desert, abundantíssim de arboledas, regalat de aigua, el qual forma vários caminals *encanyissats* ab fullas y graderias toscas», B. de Maldà (*Excursions*, p. 109); *encanyissada* f. 'teixit, entortolligament': «aquell Savalls --- no l'hauria reconegut en l'*encanyissada* dels seus vicis i dels seus odís sanguinaris», Coromines, *Silèn*, cap. 20, p. 255.

Enfront de *canya* sempre ha dominat, i quasi única, la *n* en el derivat *canó* (segurament en aquest influïren decisivament la posició pretònica amb dissimilació davant la *n* de *-ONE*):

a) 'Sector de canya' ('per posar-hi fil els teixidors': «*canon* d'aur filat e d'argent filat», doc. ross. de 1284, *RLR* IV, 372; 'cada un de tres sectors consecutius en una canya tallada que hom plena de plom', St. VicentF., *Serm.* I, 185.28, text cit. supra);

b) «fer venir la aygua --- per *canons* devall terra; *canons*: tubus, tubulus», *OPou, ThPu.*, 16 (ja *canons de les fonts*, a. 1439, *Ardits* I, 385); *Font del Canó*, Vall d'Assua (Lllessui, 1959);

c) «Lo forat de la gargamella; guttur o *canó* de la gargamella: aspera arteria, thrachea», *OPou*, 252; ja «lo *canó* del pulmó aspre», 1500, Albert lo Gran (*AlcM*);

d) «Pluma --- les ales de la pluma, la coa --- lo *canó*: calamus, culmus», *OPou*, 181;

e) «Lo *canó*, desde la terra fins a la espiga: *culmus*, *calamus*», *OPou*, 61; *canó de l'arbre*, *CostManc.* I, s. v.; pall. 'tronc (de l'arbre)' Tavascan, 'la tija del blat quan és més alta que la farraia' Tor (1932-4);

f) «los çaragiülls --- *canons* de calces: *genuale*», *OPou*, 306;

g) 'peça tubular d'una arma de foc' [1578], 'peça gran d'artilleria' [1640].

15 DERIV. DE *canó*: de a): eiv. *canonet* «palillo de hacer media» (PzCabrero), *canoneter*. *Canonera*; b) *canonada* 'tub d'un líquid' (eiv. «cañeria», PzCabrero; 1617, Miquel Agustí), en altres sentits ja 1387 (*AlcM*, § 2); *encanonar* una conducció d'aigua (ribag., etc.), *encanonada* f.: «tres braços de séquia que ixen de la Séquia del Ràfol per una *ñkanonà* que venia de la font de Sant Lluís» a Torrent (1962); -at adj. 'encaixonat, acongostat': «el riu Xúquer, *encanonat* fins a Sumacàrcer entre tossals i moles ---», Sanchis Guarnier (*O. C.* I, 118); d) «la vaig veure i era una àguila, ja amb la ploma *añkanunádæ*», empord. (Espolla, 1958); e) pall.-ribag. *canonar* intr. «*kanõne* lo blat quan ja no és farraia, i ja té la tija més ampla» (Tor, 1932); «ixo bllau ya *canone*», 'cuando empieza a formarse la espiga' (Benasc, Ferraz, 37); «ia *kanõna* el trigo» per la primavera (Alins de Llitera, 1965); d'ací figuradament a Camprodon *no canonar*, una persona 'no anar bé del cap, no tenir prou seny' (*AlcM*); *canonada* 'tronc mig cremat': en la pineda --- incendiada de fresc --- les robustes *canonades* se destacaven sobre la dèbil celístia, esmotxades per damunt del forcat», MVayreda (*La Punyalada*, xix, p. 290); g) *Canonejar*, *-oneig*. *Canonador*, *canonaire*. *Acanonar*; *-nament*, *-nejar*.

40 Per influència de *canya*, i com que aquest també s'aplicà especialment a parts de la gola humana (llatí *canna* 'tràquea artèria' en el fisiòleg Caclius Aurelianus, com en parlars romànics veïns del català, cast. *gañote*, cast. mossàr. *gaznate*, i veg. infra cat. *escanyar*), es creà al costat de *canó* una variant *canyó* 'la part interior del coll' d'ús modern molt extens (ross., mall., tort., cat. or.), i ja en *OPou*: «del *canyó* o fi de la gola partex un canó lo qual arriba als lleus», «la llengueta del *canyó*: epiglossis; lo forat de la gargamella: guttur; lo *canó* de la gargamella: aspera arteria, thrachea» (287, 252); *acanyonar*; *encanyonar*, *-nada*; *escanyonar*, *-onadura*; a Vall Ferrera, però, diuen lo *canòt de la freixura* per la 'laringe de l'home' (Àreu, 1933). *Acanotat* «se diu d'allò que s'assembla a una *canoca*» (Ruyra, *O. C.*, 378a).

Altrament la formació en *-ot*, *-ota*, és més aviat nom de planta: «en la vinya del Senyor --- carts, romaguers, / *canyota*, gram, / cuca, feram / --- / no hi creixeran», JRoig (*Spill*, 13517); el *DAG.* el cita en 60 *BMetge* i en un doc. dels Ss. xv-xvi; se'n veu molta